

IV.

Descoperiri nouă în Scythia Minor

— Relație oficială —

Alături de cercetările cetății, și în legătură cu acestea, s'a întreprins anul acesta și explorarea din punct de vedere arheologic a împrejurimilor pe o rază de circa 30 km., coprinzându-se întreaga Dobroge de mijloc, dela Dunăre până la mare. S'a cercetat în mod amănunțit un castru de pământ situat în imediata apropiere a cetății Ulmetum, cam la 3 km. spre NE. E o suprafață dreptunghiulară de aproape $3\frac{1}{2}$ hectare împrejmuită de un val de pământ care se păstrează destul de bine pe toată întinderea, lăsând să se vadă atât intrările lagărului, cât și sistemul de apărare exterioară al acestora.

Mai sumar s'au cercetat cetățile de piatră dela Caraharman și Caranasuf (*Histria*) și dela Calachioi (*Capidava*), Hârsova (*Carsium*) și Hasarlâc (*Cius?*), luându-se măsuri și adunându-se fragmentele ceramice ce s'au putut găsi la suprafață, pentru comparație cu cele dela Ulmetum.

O deosebită atenție s'a dat căutării monumentelor izolate, epigrafice și sculpturale, descoperindu-se astfel chiar în satul Pantelimonul de sus, două fragmente epigrafice, unul latin și altul grec, cum și câteva monete. În satul Râmnicul de sus, servind ca temelie sub colțul unui mare hambar boeresc, s'a găsit un altar de piatră, a cărei inscripție din nefericire a fost cu totul stricată, iar în satul de alături, Râmnicul de jos, chiar în împrejmuirea de piatră a unui locuitor, s'a aflat un mare monument funerar al unui *beneficiarius*, scos dintr'o movilă, pe care Direcția Muzeului a săpat-o.

O descoperire de preț s'a făcut în dreptul satului Șeremet, în masivul pietros care formează malul drept al pârâului Casimcea. În acest masiv se deschide un fel de amfiteatru natural încununat de stânci mari și așezate parcă de o mână capricioasă. Stâncile cari mărginesc de o parte și de alta arcul amfiteatrului poartă câte o inscripție grecească indicând amândouă hotarele unor vechi așezări din epoca greco-romană.

Dacă la toate acestea mai adăogăm și mulțimea nenumărată a movilelor, ce stau împrăștiate — ai crede la prima vedere la voia întâmplării, — dar cu un rost din ce în ce mai precis când le studiezi mai de

aproape — s'a strâns anul acesta un material arheologic destul de însemnat pentru cunoașterea mai în amănunte a vieții antice în partea de mijloc a Dobrogei.

Însfârșit la Constanța, s'au descoperit cu prilejul săpăturilor din port și din oraș o sumă de monumente importante pentru istoria orașului antic în epoca creștină.

Asupra tuturor acestor descoperiri nouă în Scythia Minor va face d. prof. Pârvan, Directorul Muzeului Național, o comunicare amănunțită Academiei Române.

V.

Necropola și altarul votiv dela Serdaru (Șendreni), județul Covurlui

Încă din anul 1907, cu ocazia unor excursiuni la valul roman din județul Covurlui, am observat la intrarea satului Serdaru cioburi de olărie foarte vechi, asvârlite pe ici și colo. Interesându-mă mai târziu de proveniența lor, am aflat că pe locul actualei fabrici pentru industria cânepei, dela intrarea satului Serdaru, s'ar fi aflat, cu ocazia săpăturilor pentru facerea basinului și temeliei clădirii, oale de diferite forme, în cari se găsea cenușă amestecată cu pământ. Neputând controla îndeajuns cele spuse, m'am mulțumit cu strângerea câtorva resturi mai deosebite.

De atunci și până în anul trecut n'am mai putut culege nici o altă lămurire mai precisă.

În toamna anului 1911, săpându-se un loc al d-lui C. Tofan, situat alături de fabrică, în partea de apus, s'a dat iar peste asemenea vase; dar, ca și rândul trecut, ele au fost sparte la scoaterea lor, unele fiind putrezite, altele din neglijență, iar altele din credința că sunt bani într'insele. Ceva mai târziu s'a descoperit în capătul despre NV. al locului și o piatră cu inscripțiune.

Aflând de acestea, m'am pus în contact cu cei ce săpau, cum și cu d-l Tofan, proprietarul locului, rugându-i să-mi înlesnească cercetările. În urma acestora, am putut obține un vas mai mic, aproape întreg, precum și fragmente din altele mai mari, cari erau cu totul sdrobite și fărâmate de presiunea pământului.

Ăceste vase erau pline cu cenușă amestecată cu oase mici calcinate și cu pământ, arătând o ardere necompletă și nesistematică.

După spusa locuitorilor, din fericire aceiași cari au lucrat și la fabrică, același conținut îl aveau toate vasele găsite de ei. Într'unul singur s'a aflat un inel grosolan, azi pierdut.

Vasele găsite de mine erau așezate direct

urnele mortuare. Deși locul pe care s'au găsit are o întindere de peste 5 hectare, totuși ele erau mai numeroase pe locul d-lui Tofan, situat pe costișa micului deal ce se sfârșește în Siret, acolo unde s'a găsit și

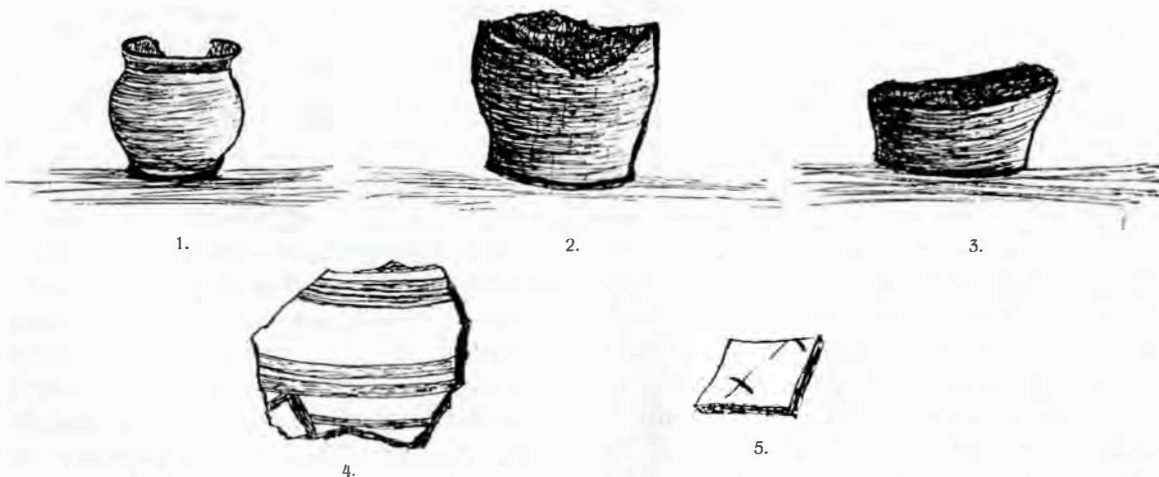

Altarul votiv aflat pe locul d-lui C. Tofan dela Serdaru.

pe pământ, nimic împrejurul lor, unele acoperite cu un căpăcel.

Din toate acestea, m'am putut convinge

piatra cu inscripțiune. (Vezi fotografia locului d-lui C. Tofan precum și o parte din fabrică). Numărul urnelor aflate încă din 1907

Vase și fragmente de vase vechi (urne mortuare) găsite pe locul necropolei dela Serdaru.

că pe locul d-lui Tofan, ca și pe locul fabricii, ambele împreună așezate în partea de NE a satului Serdaru (Șendreni) a fost un cimitir antic, iar vasele nu sunt decât

ar trece, după spusa lucrătorilor, peste o mie.

După aceste urne, ca și din cioburile culese, avem a face cu o olărie foarte veche, în stil primitiv, cu mici ornamente geome-

trice, asemănătoare mai mult cu olăria pre-romană decât cu cea romană (fig. 4 și 5). Fabricarea lor, cred locală, e foarte înapoiată. Lucrate cu mâna, cu forme neregulate (fig. 2 și 3), rău arse, din pământ neomogen, rău ales, cu petricele și nisip, ele n'au putut rezista umezelii, presiunii și rădăcinilor plan-

Altarul votiv (desemn) de la Serdaru.

telor mai mari și s'au stricat. De aceia cele mai multe erau sfărâmate la găsirea lor.

Din cele observate de mine, precum și din arătările lucrătorilor, aceste urne erau de diferite mărimi și forme: unele de câțiva centimetri, altele înalte de 30—40 cm.; unele lungi, suptiri, cu gâtul înalt, altele largi, cu forma de butoiuș, cum e exemplarul obținut, a cărei înălțime și diametru e de 10 cm. (fig. 1).

Locuitorii și bătrânii satului spun că oale de acestea s'au mai găsit și ceva mai la apus de sat, pe malul stâng al Siretului, surpat de apele mari ale râului. Toate însă s'au stricat, cum s'au stricat și urnele acestui cimitir destul de mare.

La capătul despre NV al acestei necropole s'a găsit și piatra cu inscripție. O piatră de calcar, cu patru fețe, aproape egale, late de 45 cm., înalte de 95 cm. Baza, ceva mai lată, e prevăzută în dreptul feței scrise cu două rânduri de chene săpate înăuntru. Capătul de sus al acestei pietre, ce se termină în formă de piramidă, e sfărâmat. Din cauza aceasta, din primul rând al inscripției nu s'au păstrat de cât 2—3 urme. (Dau aici un desen ce-am luat-o la fața locului).

Literile sunt mari, de 5½ cm.; distanța între rânduri de 4 cm. Inscripția e următoarea:

/////////
VICTORI
////N////VLIA
NVS QVI ET
RVNDACIO
Q Q
EX VOTO PO
SVIT L D EX DE OR

Ea poate ușor fi reconstituită:

[HERCVLI] VICTORI L. IVL[IVS]
IVLIANVS QVI ET RVNDACIO
Q[VIN]Q[ENNALIS] EX VOTO POSVIT
L[OCVS] D[ATUS] EX DE[CRETO] OR[DINIS].

Altarul acesta, pus de un Quinquenal din ordinul sfatului unei colonii legal constituite, ne arată existența unei așezări stabile, care pare mai probabil să fie cea de lângă satul Barboși, decât vre-o alta, situată între aceasta și valul roman, depărtat cu vre-o 6 km. spre apus. E prima inscripție, din câte cunosc, care atestă existența elementului civil în această parte a Daciei.

Deosebirea dintre epoca monumentului și a urnelor mortuare găsite mă face să cred că piatra a fost adusă cu ocazia vre-unei hotărânicii, de cât că a fost pusă din capul locului lângă acea necropolă.

N. VELICHI
Profesor.

ADAOS

Comunicarea și observările d-lui V. sânt de completat cu următoarele fapte.

Stația daco-romană dela Șendreni (în legătură cu castrul roman dela Ghertina) face parte din complexul de așezări analoage situate dealungul drumului roman, care, venind din Dobrogea pela Garvan-Bisericuța și trecând dincoace la Barboși, mergea în sus pe malul stâng al Siretului până la Poiana (la Nord de Nicorești), de unde trecând Siretul se ridica pe Trotuș și apoi pe Oituz până la pasul Oituzului, la Brețc, unde se unea cu drumul roman ce venea pe valea Oltului dela Apulum. Pe acest drum roman care lega direct Dacia transcarpatină cu Moesia scythică, afară de lagărele principale de pază, așezate la Brețc, la Poiana și la Ghertina, mai cunoaștem până acum următoarele așezări preromane: la Piscu, la Pechlea, la răsarit de Cosmești, la Domnești și, toate trei la un loc, la confluența Tazlăului cu Tro-